

KÖZELI ISMERŐSÖM R. VÁROSÁBÓL

Ez a kis írás nem szól másról, mint egy közeli ismerősömről. Ez a közeli ismerősöm egy szerencsétlen kimenetelű történelmi epizód következtében kényszerült hazájától, M.-tól messze, R. városába. R. városában többedmagával osztozott a gonosz sorson és a keleti ételeken. R.-ben ez a fiatal – akkor még fiatal – ismerősöm, jobb dolga nem lévén, levelezésbe kezdett egy közeli ismerősével – az időbeli eltérés miatt sajnos nem velem –, de mert ez a közeli ismerőse egyben távoli rokona is volt, bizalmas levelezésük több éven át tartott, és M. K. széles körű tájékozottságát mutatja, ami a növények, állatok, ételek, szokások mibenlétét illeti. Ez a közeli ismerősöm, mint Istenhez hanyatló árnyék, nem törődött semmivel, jó keresztényként elfogadta a lehetetlent, a test szenvedései és a török föld forrósága – legkisebb gondja a sokból – nem zavarta.

„Édes néném, hála légyen az Istennek, mi ide érkeztünk ma szerencsésen, Franciaországból pedig 15. Septembris indultunk meg.” A magyar emigrációs irodalom első komoly irodalmi értéket képviselő levelének első mondata 1717 októberéből. M. K. levelei a későbbi, nemegyszer önként választott emigrációba kényszerült magyar írók menlevele, *passport*-ja. M. K. utolsó levelének utolsó mondata: „És azután megszününk a kéréstől, mind a bűntől, mind a bujdosástól, mind a telhetetlen kívánságtól. Amen.” Mikes és társai az emigráció alatt többször kérvényezték

a visszatérést, de kérésüket az udvar elutasította. A törökök Rákóczival és embereivel – mint távoli rokonokkal – jól bántak, ételben, italban, szállásban minden óhajuk kielégítésre talált. Hogy Mikes az itthoni körülmények között elérte volna e tehetsége csúcsát, őszintén megmondom: nem érte volna el. Kellett hozzá egy jó nagy adag szenvedés, idegenben élés, honvágyszagú közérzet, egy felmelegített fájdalom – csésze, amiből békésen kortyolgathatott ez a szenzációs és különleges figura. „Ő írta le először ezt a magyar szót: kávéház.” (K. D.). Vajon itthon, a zsírstagú pannon világban ez az édes, drága szó találkozott volna Mikessel? Nem! Nem találkozott volna. Kellett hozzá Törökország, a keleti kultúra, a más törvényeket szem előtt tartó, azokhoz alkalmazkodó szokások. Mikes szkizofrén hajlamú levelei – a belső lényében létező öreg hölgy, Mikes női éneje – nélkül a magyar irodalom ma szegényebb és árva lenne, olyan szegény és árva lélek, mint Mikes Kelemen a Márvány-tenger jótékony partján. És ismerjük el: anyanyelvünk magától az emigrációban szerzett szavaktól lenne kevesebb.

Mikes az utolsó időkben magáról megfeledkezve a mellőle elhalt társai felett érzett gyötrelmében maga lett a pesszimizmus és ártó kiábrándultság, a halálra várás, az istenverte magyar sors. „Kedves néném, nem csak mi, hanem az egész emberi nemzet olyan, mint a halálra ítéltetett rabok, a kik nem tudják, mikor viszik ki a halálra.” Ezt a monda-

tot kicsit később, a huszadik század elején is írhatták volna. Vagy tegnap. Vagy ma. Mikes modern szerző, nem megyek bele, miért aktuális, mert aki a levelek alapján ezt nem érzi, annak hiábavaló dolog lenne a magyarázkodás. Maradok ennél: Mikes modern szerző.

Közeli ismerősöm, pardon, közeli ismerősünk, M. K. R. városából 1761. október másodikán végleg a Halhatatlanok városába költözött.